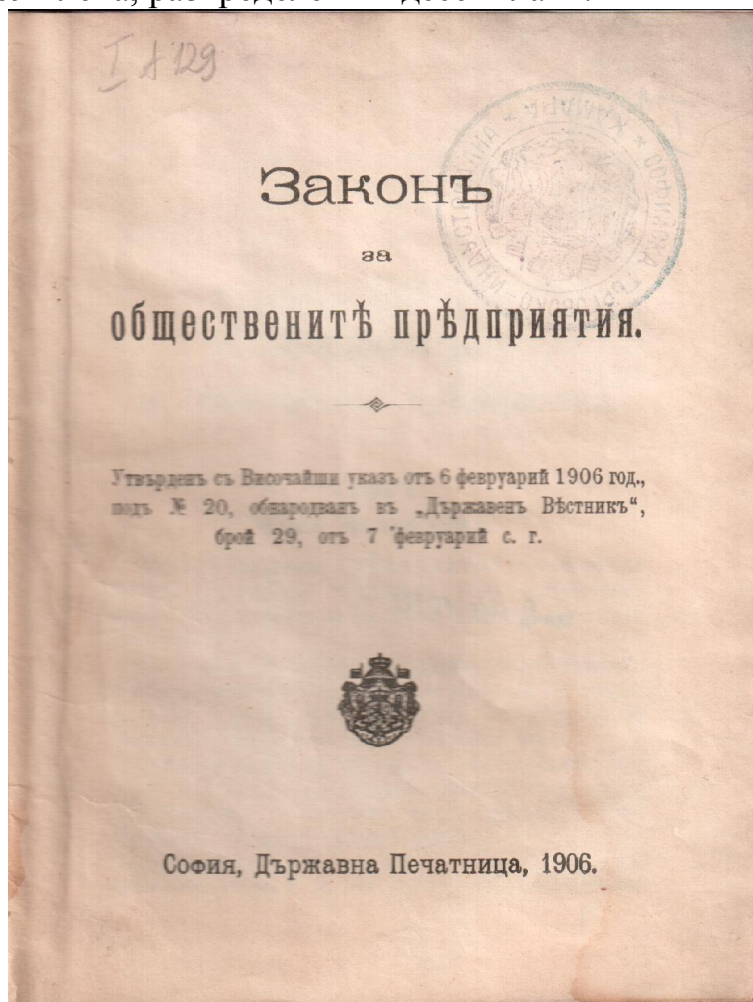

ЗОП преди сто години

Първообразът на днешния Закон за обществените поръчки е Закон за обществените предприятия от 1906 г. Както се вижда, той също носи абривиатурата „ЗОП“ и е интересен както от историческа и научна гледна точка, така и от чисто човешко любопитство.

Законът е утвърден с „Височайши указ“ от 6 февруари 1906 г. и е обнародван в „Държавен вестник“, бр. 29 от 7 февруари същата година. Състои се от 69 члена, разпределени в десет глави.

Първата глава е озаглавена „Общи положения“ и включва първите четири члена. В чл. 1 се дава дефиниция на понятието „предприятие“: *„Под думата предприятие в настоящия закон се разбира всякакъв род съгласение, което има за цел да се купи, продаде, наеме или извърши нещо“*.

В голяма степен съдържанието на „обществено предприятие“ по смисъла на този закон се припокрива с понятието „обществена поръчка“, което използваме днес.

Чл. 3 повелява за всяко предприятие, отдадено с търг да се сключва писмен договор, а чл. 4 определя изключенията от това правило:

- Когато предприятието е изпълнено едновременно със спазаряването;
- Когато предприятието, ако и да се изпълнява след спазаряването, но стойността му не надвишава 2000 лв. и
- За наемане на работници.

Най-дълга е втора глава – **„Провеждане на търговете”** (чл. 5 – чл. 28). Тя дава общите правила за възлагане на обществените предприятия.

Според чл. 5 търговете биват винаги публични и се провеждат по два начина:

- С тайна конкуренция, без значение на стойността на предприятието;
- С явна конкуренция, когато стойността на предприятието не надминава 10 000 лв.

Следващите два члена уреждат обявлението за търга:

Чл. 6, ал. 1: „За произвеждане на всеки търг се известява с обявление в „Държавен вестник” и чрез обявления, налепени на по-видните места в градовете или селата, гдето се произвежда търга. Освен това може да се известява и чрез обявления, напечатани в някои от по-разпространените местни вестници”

Срокът за публикуването е поне един месец преди откриване на търга, а в изключителни случаи, които не търпят отлагане – 10 дни. Ако е нужно във важни търгове да участват ти конкуренти, живеещи извън България, обявленията се обнародват и в „някои от по-главните иностранны вестници”.

Обявлението за търга, според чл. 7 съдържа:

- Названието на учреждението, което назначава търга;
- Предмета и приблизителната стойност на предприятието, за което се назначава търга;
- Помещението, в което ще се проведе търга;
- Начина, по който ще се проведе търга – с тайна или явна конкуренция;
- Деня и часа, когато ще се открие търга, а при тайна конкуренция и часа, до когато ще се приемат предложенията.
- Размера на залога, който трябва да се вложи за участие в търга;
- Учреждението, при което могат да се добият сведения за предприятието, където могат да се видят и получат поемните условия, плановете, образците и другите книжа.

Следват указания за съдържанието на поемните условия (документацията за участие), като изрично се забранява след обнародване на обявлението да се правят изменения или допълнение в поемните условия, а ако стане нужда да се изменят някои условия, търгът се обявява

отново. По-нататък са регистрационните документи, изисквани от участниците.

Интересно разрешение е възприето в чл. 17 и чл. 18 по отношение на некоректните стопански оператори:

Чл. 17. Отнема се правото за участие в търговете през един период не по-дълъг от три години, на ония конкуренти, които било действащи от свое име, било като пълномощници, са били неизправни по изпълнението на известно предприятие, извършено за сметка на държавата, окръжията или общините, както и за доказано нередовно заплащане на работниците и подпредприемачите по наем на работата.

Чл. 18. Отнемането на правото за участие в търговете става с мотивирана заповед от надлежния министър за търговете, провеждани за сметка на държавата, а от министъра на вътрешните работи - за търговете, извършвани за сметка на окръжията и общините, по предложение на надлежния окръжен управител.

Конкурентът на който е отнето правото да търгува не се допуска до участие в никакви търгове.

Заповедта за отнемане на правото за търгуване не подлежи на обжалване и влиза в сила от деня на обнародването и в „Държавен вестник“.

Следващите разпоредби са посветени на комисиите за провеждане на търговете.

- Членовете на тръжните комисии са постоянни и се назначават в началото на годината.
- В състава на комисиите в окръжните градове не могат да влизат държавни чиновници, които получават по-малко от 1800 лв. годишно, а в околийските и другите градове – по-малко от 1200 лв.

За резултатите от всеки търг се изготвя протокол, който се подписва от целия състав на комисията по време на самото заседание.

Ако на търг се яви само един конкурент, търгът се счита за нестанал.

Жалби за нередности, допуснати от комисията се подават до онова учреждение, което ще утвърждава търга, чрез председателя на комисията.

Глава трета е **„Търг с тайна конкуренция“** (чл. 29 – чл. 35).

В тази глава се описва процедурата за подаване на предложения. Писменото предложение е по образец, приложение към закона, поставя се в затворен плик, който заедно с документите, изброени в чл. 13 – 14 се затваря във втори плик. Затвореният втори плик се предава на тръжната комсият най-късно до посочения в обявлението час. Има възможност да се подаде и „телеграфическо предложение“, стига документите за подбор да са били предадени по-рано на комисията за провеждане на търга.

След изтичане на срока за подаване на предложенията, председателят на комисията в публично заседание започва отваряне на

пликовете по реда на подаването им и намиращите се във всеки плик книжа се описват в специален лист, като пликът с предложението (цената) остава затворен.

Комисията на тайно заседание решава кого да допусне до участие и съобщава мотивираното си постановление в публично заседание. В това публично заседание председателят на комисията отваря предложенията и всяко от тях се прочита на висок глас, подписва се от всички членове на тържната комисия и се записва в специален лист.

Цените на недоуснатите участници не се отварят, а им се връщат, ако присъстват на търга. Не се отваря предложението и ако на търга се яви само един кандидат.

Ако двама конкуренти предложат една и съща най-изгодна цена, им се предлага да представят в същото заседание нови писмени предложения, а ако не желаят да сторят това или новите им цени са също еднакви се тегли жребий.

Глава четвърта – „**Търг с явна конкуренция**” (чл. 36 – чл. 41).

Както беше посочено в чл. 5, този търг се провежда при стойност не по-висока от 10 000 лв. Търговете с явна конкуренция стават чрез устни предложения.

След откриване на търга започва приемането на документите за подбор. На тайно заседание комисията извършва преценката за допустимост и съобщава кои участници не са допуснати и защо. Допуснатите конкуренти се извикват да се разпишат върху поемните условия и техните приложения, за да устоверят че ги знаят и са съгласни с тях. След съставяне на списъка на тези участници, не се допуска по никакъв повод участие в търга на други конкуренти.

Търгът продължава публично по следния ред:

Председателят на комисията извиква конкурентите по реда, по който са вписани в протокола и предлага на всеки да обяви цената си. Обявената цена се повтаря от председателя на комисията и се вписва от един от членовете в специален лист. Този ред на извикване за предлагане на цените се повтаря непрекъснато. Конкурент, който при трикратното му повикване не даде по-изгодна цена, се счита че се е отказал. Това обстоятелство се вписва и наддаването продължава между останалите учасници.

Чл. 41 посочва как приключват търговете: *„Тържните книжа по предприятията, извършвани за държавна сметка или за сметка на Българската народна банка или Земеделческата банка се преглеждат от надлежния началник на отделение, директор или управител, който излага на министъра писмено мотивирано мнение си да се утвърди или не търга. Книжата въз основа на мотивираното изложение се утвърждават или не от министъра или от упълномощеното от него лице в 15 дневен срок, считано от деня, в който са получени тържните книжа.”*

За щастие на възложителите от началото на миналия век, в закона няма дори едно изречение за обжалване на резултатите от търг.

Глава пета – **„Отдаване на предприятието по доброволно съгласие”** (чл. 42 –чл. 43).

Тази кратка глава, състояща се от два члена, можем да сравним с днешното договаряне без обявление. Основанията са предвидени в друг нормативен акт – чл. 85 от Закон за отчетността по бюджета, процедурата е следната: Лицето или лицата, упълномощени от министъра (за окръзите от председателя на окръжната постоянна комисия, а в общините – кмета), влизат в устно или писмено сношение с един или няколко предприемачи и уговарят най-изгодното за бюджета съглашение. Това съглашение се протоколира и се представя на министъра за одобрение.

Глава шеста: **„Сключване на писмените договори”**(чл. 44 – чл. 48).

Договорите се сключват при условията на търга и при постигнатите цени. Поемните условия (документация за участие) и приложенията им трябва да бъдат подписани от двете страни.

Договорът, съгласно чл. 46 съдържа:

А) Датата и мястото на сключването, имената и презимената на контрактуващите страни;

Б) Вида и количеството или размера на предприятието;

В) Уговорената цена;

Г) Срока за извършване на предприятието;

Д) Наименование на документа, който удостоверява вложения залог, както и размера на последния;

Е) изброяване на приложенията към договора поемни условия и други приложения или книжа, с уговорката, че те са неразделна част от договора.

Договорът се сключва от учреждението, което отдава предприятието и се подписва от съответния министър или от упълномощено от него лице, а в окръзите от председателя на окръжната постоянна комисия, в общините – от кмета.

Всички данъци, таки и разходи по сключване и изпълнение на договора са за сметка на предприемача (изпълнителя).

В глава VII **„За залозите”** (чл. 49 – чл. 56) се разглеждат гаранциите за участие и изпълнение на договора.

За вземане на участие в търговете, всеки конкурент внася залог в размер на 5% от определената приблизителна стойност на предприятието.

Залозите биват или в пари или в български ценни книжа или в недвижими имоти.

Интересно е разрешението по отношение на недвижимите имоти като залог (гаранция) за участие в търга. Залог в недвижими имоти се приема само от български поданици. Оценките се определят по данъчните

регистри. Недвижими имоти се приамат за залог на половината от данъчната им стойност.

След провеждане на търга се задържа залогът на оня конкурент, който е предложил най-изгодна цена. Задържаният залог остава до окончателното завършване на предприятието (изпълнение на договора).

Ако този залог е по-малък от 5% от постигнатата цена, преди подписване на договора, предприемачът е длъжен да довнесе разликата.

Когато е в пари, залогът се внася в Българска народна банка или клоновете ѝ, като се допуска при залог до 500 лв. той да се внася в наличност и на председателя на тръжната комисия.

Усвояването на залога или на част от него става по разпореждане на лицето, което е утвърдило договора.

Специално внимание е обърнато на изпълнението на договорите в глава VIII – „**Изпълнение на договорите**” (чл. 57 – чл. 65).

Когато изпълнителят се представлява от няколко лица, те отговарят солидарно за изпълнението на договора.

Приемането на извършената работа или доставките става по начина, посочен в поемните условия (Документация за участие) или другите тръжни книжа, но винаги от специална приемателна комисия, назначена от съответния министър или от упълномощеното от него лице (в окръзите – от председателя на постоянната комисия, а в общините – от кмета).

Решенията на комисията подлежат на утвърждаване от министъра.

Ако предприемачът бъде недоволен от решението на комисията се допуска назначаване на втора комисия, но само веднъж.

Удължаване на срока за изпълнение се допуска само при непреодолима сила.

При забава неустойката е фиксирана в самия закон. Съгласно чл. 61: *Когато едно предприятие не е свършено до определения срок, този срок може да се продължи по молба на предприемача, ако нуждата от предприятието не бъде преминала. В такъв случай предприемачът плаща глоба за всеки просрочен ден в размер на 1 ‰ за първите 15 дни, а за следващите 20 дни по 2 ‰ от стойността на цялото предприятие, освен ако в договора или в поемните условия не бъде уговорен друг размер и друг срок.*

Ако и след този срок не бъде извършена работата или доставката, договорът се унищожава и учреждението или конфискува залога, или извършва предприятието за сметка на предприемача.

Глобата (неустойката) се задържа от сумите, които има да получава предприемача, а когато такива няма да получава, или са недостатъчни – от залога.

Министърът има право с мотивирана заповед да унищожи договора, когато се констатира, че предприемачът без да е възпрепятстван от

непреодолима сила не изпълнява задълженията си, съобразно поемните условия или договора, макар да е бил писмено поканен да стори това.

Унищожаването на договора в този случай влече след себе си конфискуване на залога или извършване на предприятието за сметка на предприемача.

В случай, че предприемачът умре, министърът има право според естеството на предприятието или да унищожи договора, или да разреши на наследниците да го продължат, ако те пожелаят.

Когато предприемачът бъде обявен в несъстоятелност, договорът се унищожават по право.

Глава IX „Извършване на предприятия за сметка на окръжията и общините” (чл. 66 – чл. 67).

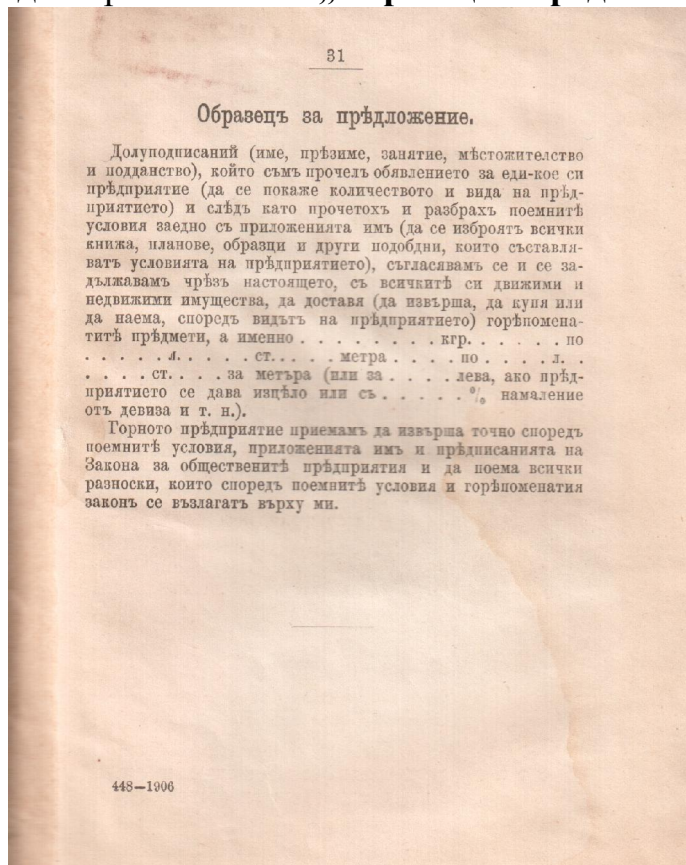
Всички предприятия за сметка на окръжията и общините се извършват по реда, предвиден в този закон.

Както търговете, така и писмените договори на общините се утвърждават от окръжния управител, ако стойността на предприятието не надвишава 10 000 лв. Ако е над тази сума, те подлежат на утвърждаване от министъра на вътрешните работи. От същия министър се утвърждават и търговете за окръжните предприятия.

Последната глава X е **„Преходни положения”** (чл. 68 – чл. 69).

Както във всички преходни и заключителни разпоредби и в този закон се отменят стари нормативни разпоредби.

Законът има едно приложение – **„Образец за предложение”**.

Скъпи читатели,

Накратко ви представих един много стар закон, за който може би не бяхте чували до днес. Постарах се да запазя използваните в закона термини – предприятие, конкурент, залог, поемни условия и др., като се надамвам сами да откриете съвременните им еквиваленти. В цитатите съм използвал съвременния правопис и съм редактирал словореда, за да бъде разбираем за днешния читател.

Няма да правя сравнителен анализ между Закона за обществените предприятия от 1906 г. и Закона за обществените поръчки от наши дни, но всеки може да усети еднакъв дух в тях. Да се надяваме, че и ние като потомци на авторите на този закон ще запазим този дух и в бъдеще!

Статията е публикувана в списание „Обществени поръчки” бр. 8-9/2012 г.